

บทที่ 3

ผลการประเมินโครงการศึกษาและพัฒนาศรีชาวเขา

ในการวิจัยเพื่อประเมินผลโครงการศึกษาและพัฒนาศรีชาวเขานี้ คณะผู้ประเมินผล ได้วิเคราะห์และสรุปผลตามประเด็นต่าง ๆ ซึ่งได้อาศัยจากการสนทนากลุ่มและรายบุคคล รวมถึง ศึกษาจากเอกสารของโครงการฯ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสังเกตทุกแห่งทุกมุมทางสังคมวิทยาอีกด้วย

สำหรับเกณฑ์ (CRITERIA) ในการประเมินผลโครงการฯ นั้น คณะประเมินผลใช้ ข้อมูลของโครงการฯ กับการจัดสนทนากลุ่มประกอบกัน ซึ่งจะขอแยกแยะดังนี้ คือ

1. การวัดผลสำเร็จของกิจกรรมโครงการฯ พิจารณาจาก

1.1 โครงการฯ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมอย่างไร และ กิจกรรมที่ดำเนินการนั้น ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร

1.2 กิจกรรมที่ดำเนินการมีอัตราเพิ่มขึ้นของสมาชิกในแต่ละปีหรือไม่

1.3 แต่ละกิจกรรมที่ดำเนินการ ยังมีสิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์หรือยังคงสภาพอยู่ และให้ ประโยชน์กับสมาชิกในปัจจุบันหรือไม่อย่างไร

2. พิจารณาถึงปัญหาอุปสรรค วิธีการแก้ไขต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการแต่ละกิจกรรม โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของสมาชิกที่ร่วมกิจกรรม/ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม และเจ้าหน้าที่สนามประจำหมู่บ้าน ที่ได้จากการสนทนาเป็นรายบุคคล

3. การวัดผลของกิจกรรมที่มีต่อสมาชิกในแต่ละหมู่บ้าน โดยพิจารณาจากประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ และมีความต่อเนื่องของโครงการฯ หรือไม่

ฉะนั้นในการประเมินผลโครงการศึกษาและพัฒนาศรีชาวเขาคั้งนี้ คณะประเมินผล ได้วิเคราะห์ และสรุปผลเป็นภาพรวมของโครงการฯ ทั้งหมด โดยแยกออกเป็นหัวข้อสำคัญ 7 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปจากการสนทนากลุ่ม

ตอนที่ 2 กิจกรรมด้านอนามัยแม่และเด็ก

ตอนที่ 3 กิจกรรมด้านการศึกษา

ตอนที่ 4 กิจกรรมด้านการเกษตร

สนทนากับตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านแคววัวคำ

- ตอนที่ 3 กิจกรรมด้านการศึกษา
- ตอนที่ 4 กิจกรรมด้านการเกษตร
- ตอนที่ 5 กิจกรรมด้านหัตถกรรม
- ตอนที่ 6 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สนามประจำหมู่บ้าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปจากการจัดสนทนากลุ่ม

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปจากการจัดสนทนากลุ่มนี้ ได้จัดเสนอออกมาเป็นตาราง โดยแยกเป็นข้อมูลพื้นฐานของตัวแทนกลุ่มสตรีและตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งแสดงถึงช่วงอายุและระดับการศึกษา ส่วนข้อมูลของเจ้าหน้าที่สนามแต่ละหมู่บ้าน ในตอนนี้จะไม่กล่าวถึง สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ นั้น บรอกฎ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงช่วงอายุของตัวแทนกลุ่มสตรีแต่ละหมู่บ้าน

หน่วย : คน

ช่วงอายุ	บ้าน						รวม	ร้อยละ
	ห้วยธาตุ	ปางขอน	ลิโซ่	แคว้วดำ	คอตยาว	ผาแดง		
ต่ำกว่า 19 ปี	6	2	2	1	3	0	14	17.5
20-29 ปี	1	2	7	7	8	3	28	35.0
30-39 ปี	3	3	5	5	2	7	25	31.2
40-49 ปี	3	2	0	4	2	0	11	13.8
50 ปี ขึ้นไป	0	1	1	0	0	0	2	2.5
รวม	13	10	15	17	15	10	80	100

ช่วงอายุของตัวแทนกลุ่มสตรีแต่ละหมู่บ้าน พบว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 20-29 ปี มากถึง 28 คน คิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือ ช่วงอายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 ส่วนช่วงอายุที่น้อยที่สุด คือ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2.5 มีจำนวน 2 คน ดังปรากฏตารางที่ 1

ตารางที่ 2 แสดงระดับการศึกษาของตัวแทนกลุ่มสตรีแต่ละหมู่บ้าน

หน่วย : คน

ช่วงอายุ	บ้าน						รวม	ร้อยละ
	ห้วยธาตุ	ปางขอน	ลิโซ่	แคว้ววัดคำ	คอดยาว	ผาแดง		
ไม่ได้เรียน	12	10	10	13	11	8	64	80.0
ป.1-ป.4	1	0	4	1	3	0	9	11.2
ป.5-ป.6	0	0	1	2	0	1	4	5.0
ม.1-ม.3	0	0	0	1	1	0	2	2.5
สูงกว่า ม.3	0	0	0	0	0	1	1	1.3
รวม	13	10	15	17	15	10	80	100

สำหรับระดับการศึกษาของตัวแทนกลุ่มสตรีแต่ละหมู่บ้าน พบว่าส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสเรียนหนังสือคิดเป็นร้อยละ 80 (มีจำนวน 64 คน) ระดับการศึกษารองลงไป ได้แก่ ชั้น ป.1-ป.4 คือ ร้อยละ 11.2 ป.5-ป.6 ร้อยละ 5.0 (4 คน) ชั้น ม.1-ม.3 ร้อยละ 2.5 และชั้นสูงกว่า ม.3 ร้อยละ 1.3 (1 คน)

เป็นที่น่าสังเกตว่าหมู่บ้านปางขอนสมาชิกกลุ่มมีระดับการศึกษาต่ำกว่าอีก 5 หมู่บ้าน คือ สมาชิกกลุ่มทั้งหมด (10 คน) ไม่ได้เรียนหนังสือเลย และหมู่บ้านห้วยธาตุมีสมาชิกที่สำเร็จการศึกษา ชั้น ป.1-ป.4 เพียงคนเดียว ส่วนอีก 12 คน (จากสมาชิกทั้งหมด 13 คน) ไม่ได้เรียนหนังสือเช่นกัน

ตารางที่ 3 แสดงช่วงอายุของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน

หน่วย : คน

ช่วงอายุ	บ้าน						รวม	ร้อยละ
	ห้วยธาตุ	ปางขอน	ลิโฮ่	แคว้วตัวดำ	คอตยาว	ผาแดง		
ต่ำกว่า 19 ปี	0	0	1	0	0	0	1	2.7
20-29 ปี	1	0	3	1	6	2	13	35.1
30-39 ปี	2	0	2	3	0	4	11	29.7
40-49 ปี	2	3	1	1	0	1	8	21.6
50 ปี ขึ้นไป	0	1	1	2	0	0	4	10.8
รวม	5	4	8	7	6	7	37	100

ในตารางที่ 3 นี้ พบว่าส่วนใหญ่ช่วงอายุของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านจะอยู่ระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.7 มีจำนวน 11 คน ส่วนที่น้อยที่สุด คือ ช่วงอายุที่ต่ำกว่า 19 ปี มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7

ตารางที่ 4 แสดงระดับการศึกษาของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน

หน่วย : คน

ช่วงอายุ	บ้าน						รวม	ร้อยละ
	ห้วยธาตุ	ปางขอน	ลิไ้	แคว้วดำ	คอดยาว	ผาแดง		
ไม่ได้เรียน	5	4	5	7	0	1	22	59.5
ป.1-ป.4	0	0	3	0	6	6	15	40.5
ป.5-ป.6	0	0	0	0	0	0	0	0
ม.1-ม.3	0	0	0	0	0	0	0	0
สูงกว่า ม.3	0	0	0	0	0	0	0	0
รวม	5	4	8	7	6	7	37	100

ระดับการศึกษาของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า ไม่มีตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านที่จบการศึกษาตั้งแต่ ป.5 ถึง ม.3 ขึ้นไปแม้แต่คนเดียว ส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ มีจำนวนถึง 22 คน และรองลงมาคือ ระดับ ป.1-ป.4 จำนวน 15 คน โดยมีสัดส่วนของร้อยละ คือ 59.5 และ 40.5 ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 4

จากตารางที่ 4 พบว่าระดับความรู้สูงสุดของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน คือ ป.1-ป.4 และพบว่าตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านห้วยธาตุ หมู่บ้านปางขอน และหมู่บ้านแคว้วดำ ทั้งหมดไม่ได้เรียนหนังสือเลย

ตอนที่ 2 กิจกรรมด้านอนามัยแม่และเด็ก

กิจกรรมด้านอนามัยแม่และเด็ก (สุขภาพอนามัย) มีวัตถุประสงค์ คือ

1. ส่งเสริมให้กลุ่มสตรีเข้าใจ และรู้จักการใช้บริการทางด้านอนามัยของรัฐบาล
2. ส่งเสริมให้กลุ่มสตรีรู้และเข้าใจระบบการรักษาโรคแผนดั้งเดิม (สมุนไพร) กับ การรักษาโรคแผนปัจจุบัน
3. ส่งเสริมให้มีการบันทึกประวัติแม่ และวิธีการเลี้ยงดูเด็กตลอดจนวิธีการฉีดวัคซีนป้องกันโรค

จากการประเมินผลกิจกรรมด้านอนามัยแม่และเด็ก พบว่า กิจกรรมนี้กลุ่มสตรีทั้ง 6 หมู่บ้าน มีความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการเจ็บไข้ การรักษาโรค การป้องกัน การเลี้ยงลูก การให้นมลูก ฯลฯ เมื่อโครงการฯ เข้าไประยะแรกได้เชิญเจ้าหน้าที่อนามัยไปให้ความรู้ แนะนำกลุ่มสตรีชาวบ้านและเด็ก ๆ พวกเขาจึงภูมิใจที่ยังมีหน่วยงานนี้ให้ความสำคัญต่อพวกเขา และมีกำลังใจที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อนามัย เพื่อความปลอดภัยในการดำรงชีวิต แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป โครงการฯ ไม่ได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมีการเชิญเจ้าหน้าที่อนามัยมาให้ความรู้เพียงครั้งเดียว ทั้ง ๆ ที่โรคที่เกิดกับชาวบ้านอาจจะไม่ซ้ำกัน หรือมีโรคชนิดใหม่เกิดขึ้นได้ โครงการฯ เพียงแต่ให้เจ้าหน้าที่สนามแนะนำเวลาที่มีข่าวสารด้านการอนามัยก็ติดตามสำนักงานโครงการฯ หรือสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านเขาอ่านไม่ออก และไม่เข้าใจด้วย กิจกรรมนี้น่าจะเกิดประโยชน์อย่างมากต่อชาวบ้าน แต่เสียดายที่โครงการฯ ให้ความสำคัญน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ผลงานที่ผ่านมามีจึงไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ฉะนั้นโครงการฯ ควรจะได้ดำเนินการส่งเสริมต่อไป การมีสุขภาพอนามัยดีจะส่งผลต่อสุขภาพจิตใจ และมีกำลังใจจะร่วมปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ได้อย่างเต็มที่

ตอนที่ 3 กิจกรรมด้านการศึกษา กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1. ให้การศึกษาแก่สตรีที่ไม่รู้ภาษาไทย ให้สามารถพูด และเขียนภาษาไทย เพื่อใช้ชีวิตประจำวันได้
2. ให้สตรีชาวเขาเข้าใจความหมายการศึกษาของเด็กในโรงเรียน
3. เพื่อให้บริการเกี่ยวกับข่าวสารทางด้านการศึกษา

กิจกรรมด้านการศึกษา นี้ จะเป็นพื้นฐานที่ดีในการนำเอาความรู้ที่ได้รับมาไปพัฒนา กับกิจกรรมอื่น ๆ ของโครงการฯ พบว่าโครงการฯ ให้ความสำคัญของการศึกษาแก่เด็ก ๆ ชาวเขา ที่ยังไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือในหมู่บ้าน อาจจะเพราะหมู่บ้านอยู่ห่างไกลโรงเรียน ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญ ความยากจน ไม่มีเงินส่งลูกเรียนหนังสือ โครงการฯ ได้ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ระดับหนึ่ง และยังช่วยประสานงานส่งเด็กนักเรียนที่ต้องการเรียนต่อให้สูงขึ้นไปศึกษาในโรงเรียนพุทธเกษตร อ่างเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขณะเดียวกันโครงการฯ ก็ให้ความสนใจการศึกษาของสตรี เพื่อให้พวกเขาได้เขียนชื่อ-สกุล และบ้านของตนเอง จนสตรีสามารถเขียนเอง แนะนำชื่อตัวเองได้ คณะประเมินผลได้ทดสอบโดยการสุ่มตัวอย่างจากสตรีที่เข้าร่วมประชุมที่เป็นชาวเขาเผ่าอาข่าให้ออกมาเขียนชื่อ-นามสกุล บนกระดานใช้ชอล์กเขียน ปรากฏว่าส่วนใหญ่เขียนชื่อ-นามสกุลถูกต้อง และมีการแนะนำตัวเองอย่างถูกต้องด้วย นอกจากนี้โครงการฯ ยังให้ความรู้ข่าวสารด้านกฎหมาย การปกครองระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ ฯลฯ นับว่าได้โครงการฯ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในกิจกรรมนี้พอสมควรในบางหมู่บ้าน หากโครงการฯ จะดำเนินการกิจกรรมนี้ต่อไป ควรจะกระทำอย่างจริงจัง เพิ่มการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาในท้องถิ่นให้มากขึ้น

ตอนที่ 4 กิจกรรมด้านการเกษตร

1. ส่งเสริมให้สตรีชาวเขาปลูกพืชผักสวนครัว (เพื่อการบริโภคในหมู่บ้าน)
2. ส่งเสริมให้สตรีรู้จักการใช้สารเคมีในการเกษตรอย่างถูกวิธี
3. เพื่อให้สตรีชาวเขาเข้าใจระหว่างการปลูกพืชทางเศรษฐกิจกับพืชเพื่อบริโภค

จากการเข้าไปดูบริเวณที่ปลูกพืชผักสวนครัวของกลุ่มสตรีบางหมู่บ้าน พบว่าการปลูกผักสวนครัวนั้น มีความแตกต่างกันบ้าง ตามลักษณะการบริโภคของเผ่า สภาพภูมิประเทศ และอากาศมีผลต่อการปลูกพืชผักสวนครัว การรณรงค์ให้สตรีหันมาใช้สมุนไพรกำจัดศัตรูพืช และวัชพืช รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้ การใช้สารเคมีในการเกษตรอย่างถูกวิธีนั้น โครงการฯ ได้กระทำไปค่อนข้างประสบความสำเร็จ ทำให้กลุ่มสตรีได้เห็นผลเสียที่จะตามมาหลังการใช้สารเคมีที่ไม่ถูกวิธี ซึ่งทำลายสิ่งแวดล้อมและต่อร่างกาย การส่งเสริมไม่ผลย่นต้น เช่น มะม่วง ลินจี่ ฯลฯ แต่เนื่องจากไม้ผลทุกชนิดจะต้องอาศัยระยะเวลาหลายปี ถึงจะให้ผลผลิตดังนั้นจึงเป็นการยากที่คณะประเมินผลจะวิเคราะห์ถึงความสำเร็จของกิจกรรมนี้ การปลูกจิตสำนึกให้สตรีอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดพื้นที่สำหรับทำโครงการ "ป่าชุมชน" ของหมู่บ้าน ห้ามการตัดไม้ทำลายป่า ประกอบกับทางราชการโดยเฉพาะกรมป่าไม้ ได้มีนโยบายที่จะไม่ให้มีการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ จึงมีการกำหนดเขตที่ดินทำกินของชาวบ้านให้เป็นสัดส่วน นับได้ว่าโครงการฯ ได้มีส่วนอย่างมากในการรณรงค์ส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลในการรักษาสภาพป่าไม้ที่กำลังจะถูกทำลายลง ให้มีความเขียวชอุ่มสมบูรณ์ กิจกรรมนี้ โครงการฯ ควรจะมั่นนโยบายการสานต่อ ให้เป็นรูปธรรม เพื่อจะได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน สมาชิกกลุ่ม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 กิจกรรมด้านหัตถกรรม มีวัตถุประสงค์ คือ

1. ส่งเสริมการแสดงออกทางด้านความรู้สึก ความคิด โดยผ่านทางหัตถกรรม
2. ส่งเสริมให้สตรีชาวเขาผลิตหัตถกรรม โดยคำนึงถึงคุณภาพของหัตถกรรม และผลิตหัตถกรรมที่มีคุณภาพ
3. ส่งเสริมให้สตรีชาวเขาผลิตหัตถกรรม โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาด เพื่อช่วยให้เศรษฐกิจในครอบครัวให้ดีขึ้น

กิจกรรมนี้พบว่าทุกหมู่บ้าน ในอดีตและปัจจุบันสตรีชาวเขาจะทำหัตถกรรมเย็บผ้าทอผ้า เพื่อเอาไว้ใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน จึงเห็นได้ชัดว่าได้รับความสนใจจากกลุ่มสตรี และมีการจัดการที่ดีในรูปของกลุ่ม มีประธาน คณะกรรมการ สมาชิก และที่ปรึกษากลุ่ม ที่สำคัญกลุ่มสตรีสามารถหาเงินลงทุนเพื่อพัฒนากลุ่ม ซึ่งได้จากการขายเสื้อผ้า ประกอบกับกิจกรรมนี้ ได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีการนิยมนำผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่ม กิจกรรมนี้ จะใช้เวลาว่างจากการทำไร่ ทำสวน จึงไม่เสียเวลามาก ทั้งทำให้กลุ่มสตรีและครอบครัวมีรายได้เสริมด้วยจากการขายผลิตภัณฑ์ โดยโครงการฯ นำไปขายและหาตลาดให้ บางหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้อีกด้วย กิจกรรมนี้จึงค่อนข้างจะประสบความสำเร็จมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ของโครงการฯ นอกจากนี้ โครงการฯ ยังมีส่วนช่วยเหลือด้านวัตถุดิบ เช่น ด้ายดิบ ผ้า สีทั้งเคมีและสีจากวัตถุดิบธรรมชาติที่หาได้ในหมู่บ้าน การเสริมทักษะการทำหัตถกรรม ตลอดจนการศึกษาดูงานหัตถกรรม การจัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายให้ สิ่งหนึ่งที่โครงการฯ ควรจะคำนึงถึงมากในกิจกรรมนี้คือ ควรส่งเสริมการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการย้อมสีธรรมชาติเพื่อทดแทนส่วนที่ถูกใช้ไป หรือควรแสวงหาแนวทางที่จะค้นคว้าวัตถุดิบที่ให้ประโยชน์เท่าเทียมกัน แต่หาได้ง่ายกว่า หรือปลูกทดแทนในระยะเวลานั้น ที่สำคัญต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

กล่าวเชิงภาพรวมของทุกกิจกรรมแล้ว โครงการฯ ได้มีความพยายามอย่างแน่วแน่ที่จะส่งเสริมการพัฒนากลุ่มสตรีชาวเขาให้มีความรู้ ความสามารถทัดเทียมกับผู้ชาย ด้วยการแนะนำกิจกรรมเข้าไปเสริมกลุ่มสตรี อาจกล่าวได้ว่าช่วงระยะเวลา 3 ปี ที่โครงการฯ ได้ดำเนินงานมาจนใกล้จะสิ้นสุดในเดือนกันยายน พ.ศ. 2536 นี้ โครงการฯ ได้ประสบความสำเร็จไประดับหนึ่งคือ การสร้างความเข้มแข็ง สร้างความตื่นตัว กระตือรือร้นให้กลุ่มสตรี จนขณะนี้กลุ่มสตรีทุกหมู่บ้าน มีความกล้าแสดงออกในที่ประชุม มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว บทบาทสตรีได้ถูกยอมรับจากผู้ชายในหมู่บ้านมากขึ้น แต่ถ้าหากจะมองโดยภาพรวมที่โครงการฯ ได้ตั้งเป้าหมายถึงผลที่คาดว่าจะได้รับ หลังสิ้นสุดโครงการฯ นั้น ยังไม่สามารถชี้ได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ทั้งหมด และนั้นโครงการฯ ควรจะปรับปรุงหาแนวทางที่จะแก้ไข ในระยะที่สองของโครงการฯ ที่จะดำเนินต่อไปอีก 3 ปีข้างหน้า

ตัวแทนสมาชิกกลุ่มสตรีบ้านห้วยซาคุหรือมณีสิทธิ์ที่โครงการฯ

ตอนที่ 6 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สนามประจำหมู่บ้าน

โครงการศึกษาและพัฒนาสตรีชาวเขา มีเจ้าหน้าที่สนามจำนวน 5 คน รับผิดชอบ 6 หมู่บ้าน ในพื้นที่ของโครงการฯ ประกอบด้วย

1. นายอริยะ รัตนวิชัยกุล รับผิดชอบดูแลงานสนาม 2 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยธาตุ และปางขอน เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่า ทำงานกับโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ขณะนี้ต้อง รับผิดชอบดูแลงานสนามบ้านปางขอนด้วย เนื่องจากเจ้าหน้าที่สนามคนก่อนลาออกไป
2. นายอังคาร กันธรรม รับผิดชอบดูแลงานสนามบ้านลิโซ้ เป็นชาวไทยพื้นเมือง เริ่มทำงานกับโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535
3. นายสมเกตุ ธุระวร รับผิดชอบดูแลงานสนามบ้านแคววัวดำ เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง ทำงานกับโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533
4. นายแสง แซ่ย่าง รับผิดชอบดูแลงานสนามบ้านเคอดยาว เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง เริ่มทำงานกับโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533
5. นางสาววรรษา แซ่ฝู่ง รับผิดชอบดูแลงานสนามบ้านผาแดง เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าเมี่ยน (เย้า) เริ่มทำงานกับโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533

จากการศึกษาพบว่าโครงการศึกษาและพัฒนาสตรีชาวเขา ได้พยายามจะลดช่องว่างทางด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ระหว่างโครงการฯ กับหมู่บ้านพื้นที่โครงการฯ ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่สนามที่เป็นชาวไทยภูเขาไปประจำหมู่บ้านนั้นๆ ปัจจุบันมีเพียงบ้านลิโซ้เท่านั้นที่เจ้าหน้าที่สนามเป็นคนไทยพื้นเมือง แต่เจ้าหน้าที่สนามคนก่อนที่ลาออก ก็เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าลาหู่เช่นกัน ต่อไปนี้จะเป็นการเสนอความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สนามเชิงภาพรวม ตามรายละเอียดที่คณะประเมินผลได้พบคือ

เจ้าหน้าที่สนามเกือบทุกคนได้เข้าร่วมทำงานในโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นปีที่โครงการฯ ได้เข้าไปส่งเสริมหมู่บ้านเป้าหมายทั้ง 6 หมู่บ้าน จึงมีส่วนร่วมจัดตั้งโครงการฯ ด้วย และก่อนหน้านั้นเคยทำงานเกี่ยวกับการสร้างห้องน้ำ ห้องลั้วให้หมู่บ้านชาวเขาหลายหมู่บ้านในการคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมาย เจ้าหน้าที่จะสังเกตเห็นว่าหมู่บ้านไหนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ก็จะคัดเลือกหมู่บ้านนั้น จำนวน 6 หมู่บ้าน ร่วมกับคุณทาเกโอ โตโยต้า อาสาสมัครจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาก็คือผู้จัดการโครงการฯ คนแรกถึงปัจจุบัน เจ้าหน้าที่สนามทุกคนจึงทราบความเป็นมา

วัตถุประสงค์ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานในหมู่บ้านเป้าหมายเป็นอย่างดี โดยจะรับผิดชอบเป็นผู้ประสานงานระหว่างโครงการฯ กับสมาชิก หมายถึง นำนโยบายของโครงการฯ ไปพัฒนาหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาความต้องการของชาวบ้านไปให้โครงการฯ รับพิจารณา เพื่อหาแนวทางแก้ไข ในการปฏิบัติหน้าที่สนามนั้น จะต้องทำสรุปรายงานปฏิบัติงานประจำเดือน 3 เดือน ประจำปี รวมถึงการประเมินผล เพื่อศึกษาทบทเรียนที่ผ่านมาและจะได้ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คนในโครงการฯ ด้านการพัฒนาบุคลากรนั้น พบว่าโครงการฯ ได้ให้ความสำคัญมาก โดยมีงบประมาณสนับสนุน เช่น การเข้าร่วมประชุมสัมมนา ฝึกอบรม เสริมทักษะ ทั้งในโครงการฯ และร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการไปดูงานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมนิยม ประเพณีกับพี่น้องชาวเขาในประเทศจีนด้วย และยังมีการโยกย้ายเจ้าหน้าที่และตัวแทนกลุ่มสตรีไปทัศนศึกษาและดูงานที่ประเทศญี่ปุ่นในอนาคตนั่นเอง ด้านความสำเร็จของกิจกรรมโครงการฯ ที่ได้ดำเนินการในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา พบว่ากิจกรรมด้านหัตถกรรมนั้น ให้ผลเป็นรูปธรรมมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะว่าหัตถกรรมนั้นเป็นอาชีพพื้นฐานของสตรี ที่นับถือมาแต่บรรพบุรุษ เมื่อโครงการฯ เข้าไปเสริมในรูปแบบของกองทุนตลาดให้ จึงส่งผลกระทบต่อสมาชิกได้เร็วกว่ากิจกรรมอื่น อีกประการหนึ่งหัตถกรรมจะใช้เวลาว่างจากการทำไร่ ทำสวน จึงไม่มีผลกระทบต่องานประจำด้วย ที่สำคัญเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของชาวไทยภูเขาด้วย และที่ประสบความสำเร็จมากเช่นกัน เพียงแต่ให้ผลเป็นนามธรรมคือ การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสตรีให้มีความสามัคคี เข้มแข็ง เป็นปึกแผ่น อันหนึ่งอันเดียวกัน

ส่วนกิจกรรมที่พบว่าประสบความสำเร็จรองลงมาพบว่า ในแต่ละหมู่บ้านจะมีเงื่อนไขทางปัจจัยการผลิตและสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิอากาศต่างกัน กิจกรรมที่ดำเนินการจึงมีความแตกต่างกันในแง่ของการวัดความสำเร็จ แต่ภาพรวมแล้วสามารถจัดเพียงอันดับที่ หลุดจากมากไปหาน้อย คือ กิจกรรมการเกษตร การศึกษา และสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก ตามลำดับ ในการดำเนินงานนั้นเจ้าหน้าที่สนาม ได้พบปัญหาที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะสรุปได้คือ

1. ปัญหาในโครงการฯ พบว่าโครงการฯ ยังกำหนดวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน ทำให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานลำบาก เกิดแนวความคิดต่างกันระหว่างสมาชิก เจ้าหน้าที่และโครงการฯ จึงมีผลต่อการตอบสนองกิจกรรมด้วย ส่วนภายในสำนักงานโครงการฯ พบว่าการบังคับบัญชา การจัดแบ่งหน้าที่ไม่เป็นระบบที่แน่นอน บทบาทหน้าที่จึงไม่ชัดเจน โดยเฉพาะระบบการสั่งจ่ายงานให้เจ้าหน้าที่

2. ปัญหาของสมาชิกที่ร่วมกิจกรรม พบว่าปัญหาพื้นฐานคือ ความไม่รู้หนังสือ ไม่กล้าแสดงออก ทำให้มีผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ บางกิจกรรม สมาชิกไม่สามารถจะเข้าร่วมได้ครบทั้งหมด เช่น ด้านหัตถกรรม ต้องผลัดเปลี่ยนกัน ทำให้เกิดความท้อแท้ ไม่เข้าใจขึ้น เรื่องของกองทุนพบว่าสมาชิกหลายคนกู้ยืมเงินไปแล้ว ไม่สามารถจะนำมาชำระคืนได้ตามกำหนด เมื่อทวงถามก็ไม่พอใจ และการกันั้นยังมีสมาชิกหลายคน ไม่มีโอกาสใช้สิทธิเช่นกัน สมาชิกส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจและคาดหวังด้านเงินทุนและการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์การนัดนามากกว่าการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อการนัดนาด้านความรู้และจิตสำนึกการพึ่งตนเอง

3. ปัญหาสตรีที่ไม่เป็นสมาชิกของ โครงการฯ นั้นพบว่า กลุ่มสตรีเปิดกว้างสำหรับผู้หญิงทุกคน ที่ต้องการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และยังสามารถชักชวน สอนเทคนิคด้านหัตถกรรมให้กับสตรีที่ไม่เป็นสมาชิกด้วย ในหมู่บ้านที่มีกลุ่มแม่บ้านมาก่อน พบว่าตอนแรกก็เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันบ้าง ต่อมาก็มีความเข้าใจทำงานร่วมกัน ที่เป็นส่วนรวมเป็นอย่างดี ส่วนผู้ชายนั้น ช่วงแรกของโครงการฯ พบปัญหามาก คือ ไม่ให้การสนับสนุนที่จะให้ภรรยาและสตรีมีบทบาท จึงมีการต่อต้านขัดขวาง กลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา จนโครงการฯ ต้องเสียเวลาในการทำความเข้าใจชี้แจงให้เห็นคุณประโยชน์หลาย ๆ อย่าง ที่จะมีผลต่อครอบครัว และหมู่บ้านของตนเอง แต่ปัจจุบันปัญหาของผู้ชายเกือบจะไม่พบ ตรงข้ามกลับให้การสนับสนุนทั้งกำลังใจ กำลังกาย (แรงงาน) อีกด้วย

4. ระดับเจ้าหน้าที่สนาม พบว่าเจ้าหน้าที่ที่มีความสับสนในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสนามโครงการฯ มักจะโยนให้เจ้าหน้าที่สนามแก้ไขเอง ไม่ให้กำลังใจเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าทุกคนจะเคยผ่านงานด้านการพัฒนาชาวเขามาก่อน แต่เนื่องจากพื้นฐานของแต่ละคนแตกต่างกัน การมองปัญหา วิเคราะห์ปัญหา อาจจะแตกต่างกันบ้าง แต่ก็สามารถทำความเข้าใจกันได้ ในทีมเจ้าหน้าที่สนามทุกคนมีความสามัคคี ประสานงานกันตลอด พบปะร่วมประชุมร่วมกันทุก ๆ เดือน มีปัญหาอะไร จะมาแลกเปลี่ยนหาทางแก้ไข ช่วยเหลือร่วมกันตลอด ในปีแรกนั้นปรากฏว่าการยอมรับเจ้าหน้าที่สนามที่เป็นผู้ชายในหมู่บ้านยังมีน้อยมาก เนื่องจากต้องทำงานกับสตรีจึงถูกตัดค่าน กลั่นแกล้ง กีดกันจากผู้ชาย

5. อื่น ๆ อาทิ บางหมู่บ้านเกิดปัญหาเรื่องความมั่นคง เพราะมีอาณาเขตติดกับชายแดน มักถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของต่างชาติ มาปลุกกระตมชาวบ้านให้ต่อต้านหน่วยงานราชการ ซึ่งเจ้าหน้าที่สนามก็ใช้ชี้แจงรายละเอียดให้เจ้าหน้าที่ในระดับสูงแล้ว แต่ในระดับท้องถิ่นยังไม่ค่อยยอมรับโครงการฯ มากนัก

ล่วนข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานของ โครงการฯ ในอนาคตนั้น
เจ้าหน้าที่สนาม ได้ให้ข้อเสนอหลายประเด็น ที่ต้องกระทำโดยด่วน และต้องวางแผนร่วมกันใน
อนาคต ซึ่งพอจะสรุปได้ คือ

1. สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม โครงการฯ ควรจะเร่งจัดความขัดแย้งที่มีอยู่ภายใน
กลุ่มให้หมดไป การกั้มเงินกองทุนกลุ่ม ขณะนี้ควรจะงดการให้กู้ แล้วเรียกเงินที่สมาชิกกู้ไปให้
ชำระคืนให้หมด แล้ววางกฎระเบียบใหม่
2. การรับเจ้าหน้าที่สนามคนใหม่ ควรจะให้เจ้าหน้าที่สนามมีส่วนรับรู้พิจารณาด้วย
และเจ้าหน้าที่สนามในอนาคตควรเป็นชาวเขา แต่ถ้าไม่ใช่ชาวเขาจะต้องมีจิตใจรักชาวเขา ไม่ใช่
เข้ามาดูถูกเหยียดหยาม ควรศึกษาปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา ให้ถ่องแท้ ต้องตั้งวัตถุประสงค์
ของตนเองว่าจะทำงานกี่ปี ตั้งความสำเร็จไว้อย่างไร ไม่ใช่ได้งานใหม่แล้วลาออก หรือขณะทำ
งานก็ตื่นรันทงานใหม่อีก ทั้งนี้การเปลี่ยนเจ้าหน้าที่สนามบ่อย ๆ ทำให้งานไม่สานต่อกัน และสมาชิก
อาจจะเห็นปัญหาของ โครงการฯ ทำให้หมดกำลังใจที่จะร่วมกิจกรรมได้
3. โครงการฯ ควรจะเพิ่มตำแหน่งผู้ประสานงานโครงการฯ ที่จะทำหน้าที่ประสาน
งานระหว่างเจ้าหน้าที่สนามกับโครงการฯ ทำให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวสูง กิจกรรมจะ
ประสบความสำเร็จมากขึ้นด้วย
4. การฝึกอบรม ทักษะศึกษาตุงาน โครงการฯ ต้องให้ความสำคัญ และควรเพิ่ม
ทักษะเจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคการพัฒนา ระบบการทำงานประมาณ การเขียนโครงการฯ ฯลฯ เป็นต้น
5. โครงการฯ ควรติดตามงานอย่างต่อเนื่อง ให้กำลังใจเจ้าหน้าที่สนาม เพิ่ม
ประสิทธิภาพการบริหารงานภายใน สำนักงานโครงการฯ ที่ผ่านมากการประสานงานระหว่าง
โครงการฯ และเจ้าหน้าที่สนามยังไม่ดี มีปัญหาหลาย ๆ ประการ ไม่ควรปล่อยทิ้งไว้
6. ควรเพิ่มการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดย
เฉพาะหมู่บ้านโครงการฯ ที่มีอาณาเขตชายแดนติดกับเพื่อนบ้าน ควรจะให้ความสำคัญอย่างยิ่ง
7. โครงการฯ ควรจะตั้งงบประมาณด้านสวัสดิการให้เจ้าหน้าที่สนาม เช่น เจ้า
หน้าที่สนามที่มีครอบครัวต้องรับภาระดูแลครอบครัวมากขึ้น การเพิ่มนโยบายด้านสวัสดิการ จะเป็น
การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ให้เจ้าหน้าที่สนามอีกด้วย